

Горковлюк Т.С.

Студентка 1-го курсу факультету ФСП
НТУУ «КПІ»

Науковий керівник:

Чепульченко Т. О., к.ю.н., доц., ФСП
НТУУ «КПІ»

Особливості та різновиди республіканської форми правління в сучасному світі

Дослідник О. Литвинов писав, що «форма правління в тій чи іншій країні зумовлює специфіку всіх державних процесів».[2, с.607]. А й справді: від того, який різновид республіки буде встановлений в державі, залежатиме й те, як будуть взаємодіяти між собою гілки влади. Це, в свою чергу, впливає на успішність проведення реформ у державі. Тож яка з видів республіканської форми правління є найкращою – президентська, парламентська, чи, можливо, змішана? Для того, щоб дати відповідь на дане запитання, проаналізуємо кожен з видів республіки, визначимо їхні особливості, переваги та недоліки.

Республіка є однією із різновидів форми правління, для якої характерні наступні риси. Перш за все, верховні органи влади є виборними, вони обираються народом на певний строк. Другою, не менш важливою рисою даної форми правління є поділ влади на три гілки – законодавчу, виконавчу та судову. По-третє, вищі органи держави відповідають за виконання повноважень перед народом чи вищими представницькими органами. Існує верховенство актів, які видають вищі представницькі органи держави. Сучасні науковці поділяють республіканську форму правління на президентську, парламентську та змішану.[1,с.127] Детальніше охарактеризуємо кожен з них.

У президентській республіці глава держави – президент – обирається населенням, має великий обсяг владних повноважень практично у всіх сферах суспільства. Ці повноваження як закріплені в конституції, так і «приховані», тобто ті, що пов'язані з виконанням конституційних обов'язків. Президент є главою виконавчої влади, головнокомандувачем збройними силами, очолює уряд, який формується у позапарламентському порядку. Фактично, міністри допомагають президентові виконувати його функції. Уряд не підзвітний парламенту, він не може усунути міністрів від влади чи призначати їх на посаду. Водночас парламент є законодавчою владою. До переваг даної моделі правління можна віднести те, що народ обирає президента і той несе відповідальність за усе, що відбувається в державі. Також, президент, як людина з необхідним обсягом повноважень може швидко і своєчасно приймати рішення в несприятливих для країни ситуаціях. Варто додати, що президентській республіці притаманний більш суворий розподіл влади. Її гілки більш контролюють одна одну. Однак, до недоліків президентської республіки відносять те, що немає жодних способів відправити у відставку президента, який не виконує чи недостатньо виконує свої обов'язки, окрім процедури імпічменту. Також, для такої моделі правління характерне високе зосередження влади в одних руках, що в країнах з нестійкою політичною ситуацією може призвести до узурпації влади з боку президента. Це і вважають головним недоліком такого виду республіки. [4, с.75]

Парламентська республіка характеризується тим, що позиції уряду, прийнятого парламентом є настільки сильними, що уряд стає фактично центром прийняття політичних рішень у державі. При цьому уряд несе відповідальність перед парламентом. У парламентській республіці президент не є главою виконавчої влади, як у президентській республіці. Ще однією важливою рисою парламентської форми правління є те, що акти, які видає президент, потребують підпису прем'єр-міністра і без такого підпису є недійсними. До переваг парламентської форми правління можна віднести те, що для прийняття рішень потрібна більшість голосів в парламенті і тут немає жодного іншого органу, який міг би відхилити рішення парламенту. На відміну від президентської форми правління, в даній системі конфлікти між гілками влади менші імовірні, оскільки усі гілки влади тісно співпрацюють між собою. Крім цього, парламент – колегіальний орган управління, який захищає державу від можливої узурпації влади в руках одного правителя. Парламентська республіка має певні недоліки: коаліція є ненадійною і нетривалою, що робить ймовірними

часті зміни складу уряду; у парламентській системі правління парламент не урівноважується жодним органом влади. Якщо уряд залежить від парламенту, то парламент фактично не залежить ні від кого.

До найважливіших ознак парламентсько-президентської республіки відносять перевагу парламенту в формуванні уряду, відповідальність уряду перед парламентом і складання повноважень перед новообраним парламентом. Президент наділений суттєвими повноваженнями як у внутрішній, так і в зовнішній політиці. Основними недоліками такої республіки є те, що ефективність даної форми правління залежить від кількості політичних партій, представлених в парламенті. Адже саме від цього буде залежати єдність уряду.

На відміну від парламентсько – президентської, президентсько-парламентська республіка – це форма правління, за якої глава держави особливо пропонує склад уряду, що підлягає обов'язковому затвердженню всім парламентом. Виконавча влада розподіляється між президентом та парламентом, їх співвідношення між собою формуються так, щоб президент через вплив на уряд, ведення зовнішньої політики та іншу низку важливих напрямків у сфері діяльності виконавчої влади, участь у законодавчому процесі «захищав» би уряд від нестабільності (урядових криз). У той же час, парламент не дає можливість перетворити уряд на адміністративний апарат президента.

Президентсько-парламентська республіка намагається позбутися недоліків президентської та парламентської форм правління, об'єднуючи найбільш сильні сторони цих двох форм правління. Водночас, залишається досить висока можливість узурпації влади.[3, с. 50]

Отже, розглянувши різновиди республіканської форми правління, можна зробити висновок, що президентська, парламентська і змішана форми правління мають як переваги, так і недоліки. Варто розуміти, що жодна форма правління не буде ефективною та не призведе до економічного і політичного піднесення держави, якщо не буде забезпечено дотримання законів, а гілки влади постійно перебуватимуть між собою у ворожому стані.

Список використаних джерел:

1. Бостан С.К. Форма правління сучасної держави: проблеми історії, теорії, практики: монографія / С.К. Бостан. – Запоріжжя: Юридичний ін.-т; Дике поле, 2005. – 540 с.
2. Литвинов О. М. Республіканська форма правління: особливості інтерпретації в сучасних умовах / О.М. Литвинов // Форум права. – 2013. - №1. – С.607-612.
3. Мартинюк Р.С. Класифікація різновидів змішаної республіки: проблеми теорії та практики / Р.С. Мартинюк // Юридичний вісник. – 2010. – № 3. – С. 44-60.
4. Орзих М. П. Президентська республіка – різновид республіканської форми правління / Орзих М. П. // Право України. – 2009. - №10. – С. 73-77.